

Kultur? Hva mener du?

Vi har fått en kulturlov. Statlige kulturbevilgninger har økt betydelig. Det fokuseres på kultur i næringspolitikken, i stedsutvikling, i turisme, i folkehelsearbeidet med mer. Mye fungerer svært bra. Men hvordan står det egentlig til med kulturlivet vårt?

Kulturloven trådte i kraft 1. august 2007. Selve loven er en kortfattet tekst på en side.

Bakenforliggende dokumenter gir likevel god retning og klare føringer. Hovedbudskapet er at alle skal kunne delta i de kulturaktivitetene de er interessert i, og alle skal kunne få de kulturopplevelsene de ønsker. Det skal være rom både for kultur som hobby og kultur som levevei. Om kulturlovens intensjoner innfris har vi virkelig fått et løft i den nasjonale kulturpolitikken. Men det gjenstår mye arbeid og mange utfordringer. Mange tenker på penger, og penger er viktig. Men det er også viktig å se på organisering, på tilgjengelig fagkompetanse, på konsekvenser av vedtak fattet på ulike nivå, på helhet, sammenhenger og muligheter.

70-tallets kulturmeldinger ga kommuner og fylkeskommuner viktige oppgaver i den nasjonale kulturpolitikken. Kulturens egenverdi, kulturelt mangfold og kultur som allemannseie sto sentralt. Fra 90-tallet og framover skiftet kulturfeltet karakter og vi fikk en sentralisering og avpolitisering av feltet. Kulturmeldingene ble et planverktøy for statlig kulturpolitikk der kommuner og fylkeskommuner ikke lenger hadde den samme sentrale plassen i utviklingen av en nasjonal kulturpolitikk. Dette bidro til å endre det lokale- og regionalpolitiske handlingsrommet på kulturfeltet.

Vi har de siste årene sett en forflytting av fokus fra et helhetlig samfunnsperspektiv til enkeltprosjekter, enkelttiltak og spissede målgrupper. Generalistene har veket plassen for spesialistene innen det enkelte kulturfag. Vi har bygget opp byråkrati rundt institusjoner, prosjekter og tiltak, og bygget ned kommunenes kulturfaglige tilretteleggerkompetanse.

Vi har fått mange gode institusjoner, prosjekter og vellykkede satsinger. Vi har fått dyktige kulturarbeidere innen kulturlivets ulike fagfelt. Det har vokst fram gode og forhåpentligvis levedyktige miljøer. Og det er fremdeles uløste oppgaver og manglende kulturfaglig spisskompetanse og utfordringer for mange år framover.

Vi har imidlertid mistet grepet om helheten i byggearbeidet rundt institusjoner og prosjekter. Vi mangler i dag kulturarbeidere som ser de store linjene og sammenhengene, de som bidrar til samarbeid og nettverk på tvers av institusjoner og prosjekter, fokuserer på langsiktig planlegging og utløser nye satsinger. Problemene er svært synlig i arbeidet med forankring av kulturloven. Tilrettelegging av mulighet for deltakelse og gode opplevelser handler nettopp om langsiktig planlegging og forutsetter kunnskap om helhet og sammenheng. Det forutsetter også gode nettverk og åpne møteplasser for dialog.

Kulturfaglig tilretteleggerkompetanse er nettopp knyttet til denne oversiktskunnskapen om helhet og sammenheng. De kulturfaglige tilretteleggerne kan ikke nødvendigvis alt selv, men de kjenner feltet, de ser sammenhenger og utviklingsmuligheter. Når de finnes og fungerer sitter de i posisjoner der de har mulighet for å fremme saker, følge opp saker og sette i gang utviklingsarbeid.

Når kommunene mangler kulturfaglig tilretteleggerkompetanse, vanskeliggjøres også arbeidet med kultur og næring, kulturoplæring, stedsutvikling, kultur og helse og alle andre satsinger der kultur er en viktig innsatsfaktor eller grunnleggende forutsetning. De samme utfordringene ser vi i kulturlivet forøvrig, der tilretteleggerkompetansen knyttet til prosjektorganiserte aktiviteter også lider. Rundt produksjonsselskaper og frittstående institusjoner og organisasjoner finnes det kompetansemiljøer og småselskap som inngår i viktige nettverk og større helheter. Selv om de jobber med prosjekter, kan de ikke utelukkende finansieres av prosjektstøtte. Manglende offentlig helhetlig satsing og forståelse for hvordan kulturlivets ulike aktører er gjensidig avhengig av hverandre over tid, gjør hele kulturlivet sårbart for selv små endringer.

Kultur bygges over tid og i fellesskap. Ikke over fire år – men over lang tid. Kultur er ikke statisk, men i stadig endring. Det er avtrykk fra fortiden, det er uttrykk for øyeblikket og det er grunnlag for fremtiden. Vei og verdivalg fra 100 år tilbake preger fremdeles deler av dagens kulturliv og kulturtilbud, på samme måte som dagens kulturpolitikk vil legge føringer for kulturlivet om 100 år. Det holder ikke med tiltak og prosjektorganisering i denne sammenheng.

Demokratisk og politisk medvirkning og styring av kulturfeltet som samfunnssektor og samfunnsaktør påvirkes også av manglende kulturfaglig tilretteleggerkompetanse. Når politikere på grunn av manglende kvalifisert utrederkompetanse i kommunen, ikke får kunnskap om, innsyn i og påvirkningsmulighet av kulturfeltet, vil feltet som helhet også preges av det. Dette er en utfordring for demokratiet generelt. Vi trenger en revitalisering av det kulturpolitiske området med et sterkere fokus på lokal og regional kulturpolitikk. Vi trenger et lokalt kulturløft.

Det er mange innfallsvinkler til dette arbeidet. Kulturloven handler om det offentliges kulturpolitiske virksomhet. Skal vi få kulturloven til å virke må vi i større grad enn i dag sikre at tiltak og støtte sees i sammenheng og utfyller hverandre. Vi må sikre at det finnes kvalifiserte tilretteleggere på alle nivå; folk som har oversikt i tid og rom og handlingsrom for langsiktig arbeid. Hver enkelt kommune må finne sine løsninger, og alle har en jobb å gjøre.

Åse V Festervoll

Februar 2009